

DR. UNIV. OEC. GÓSI JÁNOS:^{*}

A magyar gazdaságpolitika néhány jellemzője a konvergencia programok és a világgazdasági válság tükrében

Abstract

According to the Treaty of Maastricht only those member states can join the zone of the common money which meet the so-called requirements of Maastricht of which Hungary has not met even one since our joining the European Union. Besides, up to the autumn 2006 we got away from the time of its introduction planned by 2007. In 2002 fulfilment of requirements regarding inflation seemed to be the most difficult one. In addition it appeared rational to reduce deficiency in the state budget under 3% by 2004. It would have made possible for Hungary to meet the requirements even in the first, so in 2004, convergence programme and after a two year-long period, in 2007 – after the parliamentary election of 2006 – to introduce the euro together with Slovenia.

1. Bevezetés

Magyarország az EU-hoz való csatlakozás keretében vállalta azt is, hogy 2004-től évente – gördülő rendszerben – az eurózónába belépési folyamat részeként a kormány konvergencia programot készít és nyújt be a Tanács és a Bizottság részére (Magyarország konvergencia programja 2005–2009).

2. A magyar gazdaságpolitika iránti hitelességi (bizalmi) válság

Magyarország az úgynevezett maastrichti kritériumok közül mind a mai napig egyet sem teljesített, pedig már a 2004-es programban vállalta, hogy 2005–2006-ban megteremtí az euró 2007. január 1-je bevezetésének feltételeit.

2.1. A külső bizalmi válság elmélyülésének folyamata

A Medgyessy Péter vezette MSZP-SZDSZ kormány 2002 őszétől az úgynevezett „két-szer száznapos program” keretében a lakosság életszínvonalát javító kiadásnövelő és adócsökkentő, valamint a közsféra – rendőrség, kórházak klinikák stb. – adósságállományát rendező intézkedéseket hozott. Ezek a kormányzati lépések az államháztartási hiány olyan magas szintjét generálták a következő évekre is, amelyet a 2003–2004-es megszorító intézkedések is csak csekély mértékben tudtak mérsékelni. Például a 2002. év őszének 50 %-os közalkalmazotti béremelése a tárgyévben csak 5 havi, 2003-ban viszont már 13 havi költségvetési többletkiadást jelentett. A legnagyobb hibát talán ott követte el a Medgyessy-kormány, hogy a közalkalmazottak egyszeri 50%-os béremelését még csak részlegesen sem kapcsolta össze a közsféra strukturális reformjával. Az itt dolgozók létszáma néhány hónap alatt jelentősen megnőtt – általában olyan üres álláshelyek betöltése révén, amelyek egy része szakmailag is indokolt volt, viszont sok kevésbé fontos státusz megszüntetésével össze lehetett volna kapcsolni. Már 2003-tól – a költségvetési megszorítások miatt –

^{*} Főiskolai docens – Szegedi Tudományegyetem Mémőki Kar Ökonómiai és Vidékfejlesztési Intézet.

ugyanezekben a munkahelyeken 60–80 ezer fős létszámleépítés körvonalai rajzolódtak ki. 2003-ban a tervezett 4,5%-ot jelentősen meghaladó hiány alakult ki. 2004-ben a hiány úgy maradt az előző év szintjén, hogy miközben 1%-kal csökkent a keresetek reálértéke, az ÁFA-visszatérítések lassításával és a 13. havi bérkövetkező évre való áttolásával csökkentették a folyó évi államháztartási kiadásokat. Ezek a „kreatívnak” nevezett és az Európai Unió által elutasított és utólag helyesbített könyvelési műveletekkel a magyar gazdaságpolitika a felelőtlen lépésektől, az eurózónához való csatlakozás időpontjának többszöri és megalapozatlan változtatásán át eljutott a hiteltelenségig, hiszen már a 2004. évi konvergencia programban vállaltak első évre vonatkozó időarányos részét sem teljesítettük. A 2005-ös programot az EU elutasította. Ezután az új kormányfő – Gyurcsány Ferenc – haladékosan kapott a 2005. évi és 2006. évi programok elkészítésére; így ezeket csak 2006 szeptember végén nyújtottuk be.

Az államháztartás hiánya a 2006. évi program első intézkedései – amelyek „Gyurcsány csomag” néven váltak ismertté – nélkül 2006-ban megközelítette volna a GDP 12%-át (Bokor–Dombi–György–Veress 2006), amelyből körülbelül másfél százalékpontot okozott a 25%-os ÁFA-kulcs 20%-ra való csökkentése, valamint újabb másfelet a kötelező magánnyugdíjpénztári befizetések költségvetési bevételecsökkenésként és az autópálya építések költségvetési kiadásként történő elszámolása. Az utóbbi két tétel 2002 előtt – az akkori elszámolási rend szerint – nem rontotta az államháztartás egyenlegét. A kormány ezt a rendkívül magas hiányt akarta 2009-re 3%-ra mérsékelni adóemeléssel, kiadáscsökkentéssel és az elsősorban a közsférát érintő strukturális átalakításokkal (Magyarország aktuális konvergencia programja 2006–2010).

2.2. A belső (hazai) bizalmi válság elmélyülése, illetve a külső (nemzetközi) hitelesség erősödése

A strukturális reformok vagy megbuktak (egészségügy), vagy csak mérsékelt sikert hoztak (oktatás, közigazgatás), de államháztartás hiánya példátlanul gyorsan már 2008-ra a 3%-os követelmény közelébe süllyedt; így ismét elérhető közelségbe került az euró bevezetésének előszobáját jelentő ERM2 rendszerbe való belépésünk. A nemzetközi bizalom erősödését az is jelezte, hogy 2008 tavaszára a forint/euró árfolyam már 240 körül alakult, azaz a forint jelentősen erősödött, s közben a jegybanki alapkamat is mérséklődött. Paradox módon a gazdaságpolitika iránti belső (hazai) bizalmi válság akkor kezdett mélyülni, amikor a kormány 2006 őszén megkezdte az államháztartási hiány drasztikus csökkentését a nemzetközi bizalom erősítése és az ország fizetőképességének megőrzése érdekében. Az egészségügyi reform bukása után az SZDSZ kormányból való kilépésével felbomlott a balliberális koalíció is.

3. A 2008. évi világgazdasági válság hatása

Ezt a folyamatot törte meg a 2008 őszén a világgazdasági válság: a magyar állampapírok piaca a jegybanki alapkamat emelés ellenére hónapokra megbénult, s az államcsődöt csak a nemzetközi pénzügyi szervezetektől – főként a Nemzetközi Valutaalaptól – fölvert 20 milliárd eurós hitelkerettel tudtuk elkerülni. A forint jelentősen gyengült: a forint/euró árfolyam megközelítette a 320-as szintet. A magyar GDP 2009-re jelzett 7%-os visszaesése további – az államháztartási kiadásokat csökkentő – megszorító intézkedéseket követelt meg, s még így sem teszi lehetővé az eredetileg tervezett 2,9%-os GDP-arányos hiánycél elérését, ezért az euró-zónához való csatlakozásunk leghamarabb csak 2013–2014-ben várható.

4. Következtetések

A felelőtlenül osztogató, a belső keresletet élénkítő államháztartási politika letérítette a magyar gazdaságot normál fejlődési pályájáról. Magyarország a külföldi működő és kölcsöntökére erősen ráutalt helyzetben van, ezért nem folytathat olyan államháztartási politikát, amelynek következtében megrendül a vele kapcsolatos nemzetközi bizalom. Paradox módon az EU-ba való belépésünk 2004–2006 között kitágította a felelőtlen gazdaságpolitika lehetőségeit. A Magyar Nemzeti Bank monetáris szigora a nemzetközi bankvilág hazai leánybankjai által teremtett bőséges és alacsony kamatlábú devizahitel kínálat miatt nem volt hatásos, sőt a magas forint kamatszint generálásával jelentősen hozzájárult a forint gyorsuló kiszorulásához a belföldi hitelpiacról.

Irodalomjegyzék

- Bokor L., Dombi Á., György L., Veress J.* (2006): Gazdaságpolitikai reflexiók a 2006-os konvergencia program ürügyén. *Pénzügyi Szemle* 2006/4.
- Magyarország konvergencia programja 2005–2009. Budapest, 2005. Pénzügy-minisztérium honlapja.
- Magyarország aktualizált konvergencia programja 2006–2010. Budapest 2006. december, Pénzügyminisztérium honlapja.